

BERNARDETA

SAINDUA

Negua zen, negu hotza. Barne ilhun bate an emazteki bat supaster chokoan bere lau haurren erdian. Bortzak su beltz bai so daude, doi doia bortzen begitartea argitzen duen su miseaule bati so. Bulta baten buruan ama chutitzen da: - "Bernadeta, belaunika hadi eta arrosorioa has". Denak chamindeiko kurutzeari buruz hasten dira othoitzean. "Iguzu egunean eguneko ogia..." Zoin kartsuki erralten zituzten hitz horiek! "Haur maiteak gaur ez dinau deusik jateko. Loazte beraz oherat; bihar Jainkoak zer bait igorriko diauh, ez dinat duderik".

Haurrak laster etzanak dira, laster lokartuak ere; adin hortan ez dute achola haundirik. Zertako? Bertzenaz ere ama ez othe da hor.

Ama, hura, bethi chutik, norbaiten beha iduri ezen ardura aterat doa. Jadanik ilhuna eta senharra ez oraino ageri: "Noiz utziko othe daute?" Gaicho emaztekoa dalaki noiz arte atchikiko duten! Goizean bi gizon izan zitzaizkon oheka auzapezak ikusi nahi zuela. Zertako uste duzie? Ohoïn tzar bat zela entzuteko... Zer zimikoa bihotzean: Ohoïna egur puchka bat hartu zulakotz bere haurrak hotsak hil ez zetzan. Egur puchka bat, erdi ustela, ondarra lekuan berean ustelduko zena harek hartu ez balu. Bainan norbaitek ikusi zuen, bihotzean herra zuen batek eta harek salatu. Gaizo Frantchua, bere buruaz pagatu behar zuen egur puska hura eta arras ka-

rio pagatu. Etzutena zortzi egun hantchet atchiki! Zortzi egun ilabetesk iduri eta arte hartan bere emaztea eta haurrak behar bada goseak... Hobenik gabe jenden aintzinean zinkindua zen.

Alta etzen lurde guzian gizon zuzenagorik. Soubiros familia hiriko familia gotorrenetarik zen: ez aberats izanik ere aiserian bizi. Goizik ezagutu zuen neskato gazte bat, eihera-zain baten alaba, Luicha Castérot, hau ere familia onekoa. Ezkondu zirenean Boly deithu eiheran egin zuten bereen egoitza. Aitagarreba hor zeno gauzak ontsa zoztzin. Baina Frantchuak hartu zuelarik eihera eskuetan, emeki emeki etcheko moskin guziak hurtu ziren. Gizon langilea izana gatik jitez lazo eta begia ez aski zorrotz bere ontasunen zaintzeko. Bartzalde sobera ona: ainitzek etzioten lanaren saria emaiten eta berak kopetarik ez aski zuzenaren galdegiteko. Gehiago dena, haren bihotz onak etzezaken nehor ikus gabezian: orduan eman eta eman ari zen. Eta hain chuchen, Luicha ere huts hortarat lerrakor... "Eztia, ona, langilea, sobera aise emaiten zuen: etzen emazteki bat handik atheratzen bere ahamena jan gabe." Aberasteko arras bide charrean zabilzan!

1855'ean zorrez ithoak, eiheraren jabeak handik haizatzen ditu. Lerra, lerra, gero eta errebesago, azkenekotz horra erreka zolan. Ezin bertzean, barne iguingarri bat begistatzen dute, airerik ez argirik ez duen barne bat, "le cachot" deithua: lehenago presondegi izana, poliza gizonen bere gisa utzia zuten aspaldi hartan, sobera ilhun eta umi zelakoan. Horra Soubiros familiaren egoitza! Adiskideak ere, bedera bedera -estakuru guti aski da holakotan- urrundu zaizkote, eritasun kotsakor zombait ukan balute bezala. Eta ogia? Hori ere shuhur, biziki chuhur. Nolaz ez! Ait'amak egunka ari dira lanean, batean emen bertzean han, ardura biharumanean zer janen duten ere jakin gabe. Bizkitartean Jainkoak, familia zinez miseaule hortan hautatu behar zuen bere chedeen betetzeko arima garbi eta eztia. Soubiros senhar-emaztek 1844'eko Urtarrilaren 7'an ukan zuten bereen lehen haurra; Bernadeta eman zioten izena. Zazpi ilabetetan, amak bertze haut bat behar eta igorri zuten adiski de baten gana, Aravant andrea, Bartres tarra. Emazte gaichoari, bere lehen haurra eritasun batek eraman zion. Bernadeta amabost ilabetez bere hau-

rra bezala arthatuko du.

Etchean ait'amek goizik eman diote othoitzeko gostua Bernadetari, goizik garbitasunaren eta egiaren amodioa. Ordainez, neska ez osagarritz azkar. Hatsa biziki nekez hartzen du eta batzuetan estul bat jausten zaio bularren urratzekoa.

1857'ean bere 13 urthetarat doa. Ardura eri, bereziki neguan, anak laguntzailer ona du. Gehienetan bera kanporat doa Bernadeta haur-zain utzirik. Amaren grina etchez etchez lan eske, hemen bokata egin, hantchet ilea ohuri. Oraino uros lana atzemaiten duenean! Batzuetan gabe gelditzen da; senharrak bere aldetik deusik ekartzen ez badu oherat doatzi barnea arin. Egundaino ez dute bereen jatekoa eskatu: "goseak hilen bazituzten ere" kusi batek dionaz. Jatekoa berek nahi dute irabazi zer nahi gostarik ere.

Bizkitartean Bartres'ko amarek ez du Bernadeta ahanzten. Orain haren ere etchetara bat haur badu. Haur-zaintzale bat zoin gogotik har lezaken: horra hain chuchen Bernadeta. Ba-doa beraz Soubiros senhar-emaizten ikusterat. Baietz ba... berekin hartzen du eta ba-doa biak Bartres'erat. Hemen bederen jatekoa nasai, ez baida guti. Haatik haur-zain beharra ardurago artzain! Bainan Bernadeta ez da hortaz kechu: ardiak eta bildotzak maite ditu eta bertalde, zinez saindugala, zerbaitek salatzen dio Jainkoa nunnahi atzeman ditakeela. Gauza batek bakarrik egiten dio bihotzean chimiko: jadanik hamalagarren urthean eta irakurtzen ez daki. Nola ikas "katichima"; nola beraz egin Komunioa? Amaño ere arras gogoratua dago. Arrats batez kaskoan hartzen du behar diola gogoz ikasarazi. Zonbait egunen buruko karra ttipitu ere! Haur gaitchoak nihundik ere etsezaken ikas: hari erran ala harri bati erra berdintsu. Eta gure emaztekoa bizia, zaintsua ezinago! Goiz edo berant pindarrak izanen ziren. Arrats batez hartu liburua eta lurrerat botatzen du: "No, ez dun piea balio, bethi berdin zozo izanen hiz". Haurra ez du hain gutik lotsatzen. Bethi berea gogoan, ait'amer jakinarazten du, etchean sartu nahi duela bere komunioaren egiteko.

1850'ko urtharrilaren hastapenean, horra Bernadeta berriz "presondegian" bere ait'ama eta

haurridekin. Bethi gabezia gorrian... Bainen zer amodioa, zer lokarri azkarrak halere denen artean. Ez da behar bada familia bat lurde guzian, hoin tinki bizi denik. Denak othoitzaren jarraikiak: Goizarrats othoitzaren elgarrekin, igande guzian meza-bezperak ardura mahain sainduan. Ez da dudarik, Jainkoaren amodioz aberats dira.

II. - A G E R T Z E A K

A.- H I R U l e h e n a k

- "Hau lastima, ez dinau gehago sugairik.
- Ni joanen niz cheka, ama, dio Bernadet'ak.
- Ni ere, niere, supazter chokotik jautzinez, Toinet'ek.
- Biziki hotz dun eta ziek haurrak. Sarri joanen nun nihurt arte dutan batez.
- Ni horiekin joanen niz, dio neskatcha batek. Hau, Joana Abbadie, auzoan bizi den kusi bat.
- Hola denaz gain, zoazte, bainen behausie minar eta astiriko etcherat."

Hiru haurrak ba-doatzu zalu zalua, karri-karri behera. Zubi ondoan emazte bat ari da bere bokataren latsatzen:

- "Norat ari zizte haurrak holako hotzarekin?
- Sugai kotsia nahi ginduzke bildu oihan hortan.
- Sugaiak! Hobe duzie beraz Massabielle'ko alderat joatea, sugaiez ihaurri da."

Jautzeka laster Massabielle'ko harrokaren aintzinean dira. Abar ainitz, bainen uraren bertaldean. Joanak eta Toinet'ek bi jautziz ura pasatua dute. Bernadeta arrunt marranta, bazterrari harat doa, nihun pasala idorrik atzemanen duen. Ezin bertzean galtzerdi bat kentzen du. Bet betan haize azkar batek itzularazten dio burua. Bizkitartean deusik; arboleak eta belarra geldirik daude. Ordu be

rean, bigarren ufa bat Massabielle aldetik. Wanchet, harroka ziloan, zer ikusten du: andre eder bat, jauntzi churi batean. Harritua, bere arrosarioa eskuratzen du. Bainan nihundik ere ez dezake kurutzearen seinalea egin. Andre gazteak ere bere arrosarioa hartzen du eta kurutzearen seinalea egiten. Aldi huatan Bernadetak ere egin dezake. Arrosarioa erraiten duen denporan, andreak ez du hitzik erraiten: bakarrik "Gloria Patri" burua ukurtuz. Andreari so eta so dago gure Bernadeta. Ez du nihun holako andre ederrik ikusi: jauntzi churrian, gerriko urdin batekin, bi arrosa zangoetan, irri ezti bat ezpainetan Bernadetari so!

Anartean, Joana eta Toinet ez dira alfer egonak. Beren abarrak besapean, berriz harroka pean dira.

"Bernadeta, zer ari hiz hor?"

Hiru aldiz oihu egiten diote, bainan hunek hitzik ez ihardesten. Toinet'et bi harri botatzen diozka; debaldetan. Hila bezain zuri Bernadeta bethi belhauniko. Betbetan chutitzen da.

- "Zer ari hiz hor?"
- Ee, deusik.
- Meskila, bethi othoitzean."

Bernadeta urean iragaiten da, "ura beroa zen".

- "Ez duzie deusik ikusi?"
- Ez. Hik zer ikusi dun?"

Bernadetak bihotza gaindika du. Bidean bere ahizpari kontatzen dio ikusi duena. Funen lehen lana, bichtan dena, bere amari salatzea.

- "Zer derasan? Haurra, ez dinau bertze bekarragorik. Bernadeta, haudi hunat. Egia dea. Andre gaste bat ikusi dunala har-ziloan?"
- Ba ama".

Zahalua erne ibilli zen... bainan Bernadeta bethi bere erran hartan.

- "Gaizki ikusi dun. Harri zoinbat zuna.
- Ez, ama, begitarte bat ba-du, guziz ederra."

Bernadetak etzuen ba gezurrik erraiten

bertze orduz.

- "Othoitz egin bekar dinau. Berdin gure etchetik athera arima zonbait".

oo0oo

Ortzeguna zen, 1958'eko Otsailaren hameka...

Hiru beharritan erran hitz ichila lasterka dabila! Arratseko berria azkarki hedatua zen.

Otsailaren hamalaua ihautiri igandea. Eliza aintzinean dotzena bat neska gazte Bernadeta-
taren inguruan, ahopetik, ichilka mintzo.

- "Bainan amak gaizkituko nichi.
- Behauchu hortik, ez dauchu deusik erranen ez!
- Zertako ez gira denak haren ikusterat joanen.
- Hori duchu hori, goazen denak".

Chori tropa airatzen da. Amak aitaren ganat igortzen ditu. Aitari, EZ bortitz iduritzen, BA berriz lazo. Gure biligarroek ez dute duda mikorik; jadanik karrikari harat doatzi gure gizona bere pentsaketetan utzirik. Oihana hartzen dute Massabielle'ko gainek'aldetik hola ez dute urean pasatzerik. Patar gaistoa izanik ere Bernadeta bi jauziz bere lekuan da.

- "So egizie, bere arrosorioa eskuetan, so zaiku".

Bainan nihork ez du ikusten. Bernadeta chutitzen da, bi urhatsez andrearen ganat aintzinatzen eta ur-benedikatua gainerat botatzen erranez: "Jainkoa k igorria bazita zaude". Andreami irria jauzten zaio. Orai Bernadeta arrunt bertze da: begitartea zuri zuria, begiak han nunbait, hila iduri. Lagunak arrituak, heilagoraka, nigarrez zer egin jakin ez. Nahi dute chutiarazi, bainan deusik ez du entzuten; handik ereman, lurrean itzatua iduri du. Jadanik zonbaitzuk laster egin dute handik hurbil den eihera batetarat. Bi emazte gotorrek ezin dute higi. Eihera-zainaren semea, 28 urtheko muthiko azkar bat hor da bi jauziz. Choratus dago haur miresgarriari so. "Nihun ere ez dut holako begitarte ederrik ikusi". Nahi du chutiarazi. Bai to! Etzaio behin ere zaku irina hoin pizu iduritu! Azkenean batzuk tira, bertzek pusa

patarraren kaskorat heltzen dute. Zonbait izerdi gusta ere negu minean... Eiherako atean bere usai-ako begitartea zuen: ordu arte Andrea begien aintzinean zukeen. Etchez etche, karrikaz karrika berria laster hedatu zen, batzuentzat haur-ele, sineste-gai bertzentzat.

Soubirous senhar-emaztek etzakiten zer pentsa. Heien haurra lilluratua balitz! Bizkitartean ezagutzen zuten: etzen den gutienik ere gezurtaria. Jadanik jendea ba-dabila hor gaindi, batzu asarre haur miko hori ez dutenez othe etchean atchikitzen ahal, bertzeak alde, frogak egin behar direla: haur horiek berak uzten badira, zoazi zu zer pentsatuko duten. Jende gehiendu zonbait joan ditela heiekin ikusteko, frogen egiteko. Nihun gezurrik balinbada ordu deno ezarriko dute neskatcha bide chuchenean; egia bada orduan ageriko zer egin.

Otsailaren 18'an beraz, horra Millet eta Peyret andreak "presondegian" goizean goizik. Bernadeta hartu eta Elizan lehen Meza entzunik erne erne Massabielle'ri buruz ba-doatzi. Millet andreak chirio bat eskuetan dauka, balekibale Andrearen aintzinean pizteko. Peyret neska gazteak al-diz aitaren bulegotik paper eta punttakoak hartu ditu.

Arrosorioa hasi orduko horra Andrea han.

- "Errazu, dio Peyret'ek Bernadetari, oizu behar direnak izkiatzeko. Errozu bere chedeak papaer huntan ezar ditzan".

Bernadeta chutitzen da, Andreari denak eskaintzen. Lehen aldikotz haren boz eztiak choratzen ditu haurraren beharriak.

- "Erran nahi dauzutanak ez du izkirioz ezartze beharrik. Atsegin nuke hemen zure ikustea hama-bortz egunez. Nahi duzu?

- Ait'amen baimenarekin gogotik.

- Hitz emaiten dauzut uros izaitea ez bizi huntan bainan bai bertzean".

Azken hitz horiek erran eta itzali da Andrea. Bernadetaren lagunek hitzik ez dute haute-man, bakarrik ikusi haurraren ezpainak higitzen. Gusturik ederrenean, zonbait "agur Maria" erran eta jin bezela itzuli ziren etcherat. Nehork ez

omen zituzten ikusi... halere denek berria ikasi, alainan hitz errana ezin atzeman! Denek ba-dakite orai norbait agertuko dela hamabortz egunez Massabielle'ko harrokan. Merkatutik etcherakoan berria wrrunsko hedatu zen ortzegun arrats hartan.

o o

o

B.- Hamabortz egunez

"O THOITZ EGIZU BEKATOROSENTZAT"

Ondoko igandean, Otsailaren 21'a, gaitzeko jendea bildua zen goizean goizik harroka famaturat. Berdin lanik ez eta, zertako ez joan ikusterat? Igandekari, ainitz laborari eta langile elgarretaratu dira berri gose, bainan ere barnea inarosia. Zertako daude ba hoin ichil? Bazterrean dauden poliza-gizonen beldurrez aments! Ezen hiru poliza-gizon ba-dira han, tente-potente, harrokarri hurbil, haundi eta azkar, bainan iduriz arras gozoak. Heiek ere ikuska jinak, aintzindariak igorrik, nihun makurrik gerta ez dadin.

Bainan hau ederra dugu, nor da ba, poliza-gizonen ondoan dagon gizon hori? Medikua bat, Dozous medikua. Sinestean epel, bere girichtino eginbidetan lazo, jakitatea denak baino gorago dauka. Harek ere entzun ditu haur miserablearen gertakariak. Haur choro bat, ez dauka mikorik. Bere jakitateaz azkar, ethorria da haurra laster hutsean atzemanen duela.

Ordu berean horra chuchen Bernadeta bide chendrari behera heldu. Choria bezain arin, ne-hori so ere egin gabe, ba-doa bethiko lekurat. Belau-niko, bere arrosorioa eskuan, hirugarren "Aguñ Maria" n, begitarte argitzen zaio. Medikua famatua han du ondo ondoan, zanko hari so, arpegia jori, burua chut, nor niz ni! Emeki emeki haurraren begitarte guziz ederrak inarosten du, gochatzen, choratzen. Bainan jendek zer erranen dute. Jakintsun batek ez du sendimendua nausitzerat utzi behar. Eskua hartzen dio, bihotza zertan duen ikusteko: hau gozoki bere lanari; zainak ere arras pausatuak; mia eta mia bainan nihun deusik ez.

Hor bada zerbait. Mediku gaizoari burua nahasten zaio; haren jakitatea ez da oraino aski zabala. Berak erranen du gerochago azken hitza sinesteak eman beharra dela.

Bizkitartean haurra bethi othoitzean, aingeru baten pare. Bet betan begitartea ilhuntzen zaio, bi nigar chorta jauzten, lerratzen lurrerat. Bereganatu denean, medikuak galdegiten dio, zertako nigar horiek.

- "Andrearen begitartea ere ilhundu da eta urru-nerat so eginez erran daut : "othoitz egizu, bekatorosentzat", hori erran eta itzali da."

Neskato gaztea, nehoi kasurik ere egin gabe itzuli zen etcherat. Laster mesa-nausirat joaiteko tenoria zen...

Bazterrak kechu ziren egun hartan. Nun nahi, karrika choko guzietan, jendea multzoka goraki mintzo. "Ni han niaian... ni ere ba... hi balinba hiz ni ere..." Zalaparta ainitz; keskak etziren urrun. Beharrik poliza-gizonak hor baitziren, begia zorrotz, beha, nihun borrokarik pizten bazen ere.

Hiriko buruzagiak etzauden lo. Auzapezak hiriko-etchean bildu zituen, zer egin behar zen jakiteko. Jendea ba-zabilan orai azkarki harroka famatu hartan. Gobernioak bere hitza ba-du erraiteko. Jendea emendatuz doa. Ordu deno behar dute bereen larderia finkatu, gero berantegi. Bainen jendeari lotzeko orde, zertako ez loth nahas-mendu horien guzien ithurburu den neskatoari. Hala erran, hala egin. Arratsaldean berean behar dute delako neskatoa bide chuchenean ezarri. Baskaldu eta, Jacomet poliza-gizonen burua eta Callet ur-zaina ba-doatzi elizari buruz. Bezperak ondoan Jacomet jauna Bernadetari hurbiltzen zaio diola:

- "Haugi, no, enekin.
- Bai jauna, nahi duzun lekurat."

Kechu da, kechu, gure gizona. Haur tchar baten gatik zer igande arratsaldea behar duen iragan! Bere bulegoan jartzen da, Estrade anai-arrebak lekuko; Bernadeta han berean, kadera batean jarririk. Gure Bernadetak ez du beldur mikorik. Gerochago erranen du barnekikako indar batek lagun-

tzen zuela. Jacomet jauna hasten zaio ezti ezti, boz gochoenarekin. Ba-daki den hartz basena ere eztiarekin bil ditaikela... nolaz ez bildotsño hau!

- "Zer dun izena?
- Bernadeta Soubirous jauna.
- Eta aitak?
- Frantchua Soubirous.
- Amak?
- Luicha... Luicha Castérot.
- Ederki. Zer ari hiz etchean?
- Seroretarat noa, ikasterat. Etchean ama laguntzen dut, anaia zaintzen.
- Erran zkian cheheki, diren bezala, Massabielle' ko gertakariak."

Emeki, garbiki kondatzen diozka guziak.

- "Eta Andre hura zinez ederra dea?
- Ba jauna guziz ederra.
- Eta holako... andrea baino ederrago?
- Aise, ez dira hurbiltzen ere.
- Gazte gaztea ala...
- Bai, arras gaztea.
- Zangoak agerian ditia?
- Gutti; zaiak eta arrosek gordetzen diozkate, erriak salbu.
- Biloak ez ahal ditin agerian?
- Dremendeneko bat; gutiz gehienak oihal batez gordiak ditu.
- Andredena-Maria dela erten dun beraz?
- Ez dakit hala denez; ez daut deusik erran.
- Ait'amer deusik aipatu duna?
- Bai, jauna.
- Eta zer zioten?
- Haste hartan, zerbaitek lilluratu nindukeela erraiten zautaten; ez niela beraz gehiago harat itzuli behar.
- Arrazoin dine. Ez dun han deusik andrerik ez bertzerik.
- Bainan, jauna, joan nizan aldi guziz ikusi dut. Ez nindaiteke bethi tronpa.
- So egizan denak izkirioz ezartzen ditinat; hanbat gaichto gezurrik sakatzen badun.
- Jauna ez dauzut gezurrik erran."

Nundik loth? Gure gizona kechatzen hasia da. Neska tchar horren kopeta! Bere gisako sareak hedatzen diozka.

- "Erran dun beraz Andre bat agertu zaunala hola-koa... bezain ederra?"
- Ez jauna, ederrago dela erran dauzut.
- Biloak lachoan dituela sorbaldetan?
- Ez, oihal batez gordeak, foltsietan salbu.
- Arrosa hori bat ba-duela gerrikoan?
- Ez jauna, denak nahasi dauzkidatzu; gerriko urdina du, arrosa horia ez du gerrikoan bainan bai zango bakotchetan.
- So egizan, dio azkenean Jacomet jaunak arras kechu, ehiz gehiago harpe hartarat agertuko heurre onetan!
- Jauna, Andreari hitz-emana diot.
- A baia; irriak sartuko zauzkin ba. Preso ezarriko hut.
- Hobe seurki; jale bat gutiago etchean ene ait' amentzat! Eta zu ethorriko zira, eni katichimaren ikasarazterat."

Aldi huntan gure gizonak zapartatu behar du. Neskato mukuzu horrek gaina atchiki behar othe du. Habiak joa iduri chutitzen da, sekulako kopetan, neskatoari buruz joaiten. Ordu berean athean gizon bat agertzen da.

- "Haur hunen aita niz.
- Aita Soubirous? Beharrik... ilauntzen nien bertenez eta preso sartzen. Zer dira haur hunen jestu horiek? Zure onetan behar dena egizu bertenez...
- A, Jauna nori mintzô zira. Leporaino aseak gira komediaz; jendea sukaldetraka ba-dugu, galdez akitzen baigituzte. Zure eraneri jarraikiko niz beraz".

Horra berriz ere Bernadeta bere leku maite hartarik urrundua. Gaicho haurra, zer nigarrik ichuri zituen egun hartan, lokartu aintzin. Ait' amen erraneri jarraiki nahi-eta... bertzaldetik Andreari hitzemana. Zer egin? Etzuen lo haundirik egin gau hartan.

oooOooo

A n d r e a r e n n a h i a k

Biharamun goizean, astelehena, chuchen chuchena seroren eskolarat joan behartu zitzaion,

mezarik ere entzun gabe. Han berriz, minaren gochatzeko, serora eta lagun, denak haren trufan. "Othoitz egizu bekatorosentzat". Ba-zuen hor zer jasan... Eguerditan, ondar ahamena ahoan, seroretarat doa berriz nihun baratu gabe. Betbetan, hau bitchikeria, bide kurutze batean, nihundik ere ez dezake seroretarat doan bidea har. Berak nahi ala ez barnetikako indar batek, Massabielle'ri buruz bultatzen du. Holakotan nun nahi begiak ba, bi poliza-gizon ohartzen zaizko eta hari juntatzen. Holako gizon pikorren artean, itchura charra zuen. Jendea handik eta hemendik biltzen da, eta heier segitzen, bainan urrunetik, zer gerta ere, zoazi zu zer duten gogoan. Hainbertze denbora beha egon ondoan, hainbertze othoitz egin ondoan, egun hartan Andrearik ez... Zer gauza kiretsa Bernardarentzat. Oichtiko indar harek zertako gomitatu zuen beraz harperat. Burua apha, begitartea ilhun, bainan errotik Jainkoaren eskuetan, ba-doa etcherat. Egun hartan gizon argituek bota zuten trufa ederrik, egin karkaila gozorik: delako Andrea poliza gizonek izitu zuten; Andrea poliza-gizonen beldur...

"Presondegian" aldiz, sinesteak bertze elerik zaikan. Soubirous senhar-emazteak arras gogoetatuak: "Gure gatik othe da Andrea ez agertu?" Astearte goizean ez dute gehiago duda mikorik. Nahi duenak nahi duena erran beza, Bernadeta egun guziz hitzeman lekurat joanen da. Bebrietarat poliza-gizon eta bertzeak; ez dute hor egitekorik.

Goiz hartan joan zen, jaun argitu ainitz harekin, ikuska. Andrea agertu ere zitzaion, bainan erran ziozkan hiru segetuak, beretzat atchiki bizi zeno. Delako jaunak barnerraino inharosiak, ba-zela hor haur-elhez bertzerik.

Asteazkenean, otsailaren 24'a, bortz ehun bat gizon eta emazte han daude, othoitzean, nehork manatu gabe, zerutikako zerbait sendi dute-lakotz. Egun hartan, Andrearen hitzek barna hunki zuten Bernadetaren bihotze. Haurraren ahotik erori hitzek laster hedatu behar zuten. "Penitentzia egizie, penitentzia, penitentzia." Bihotz hotzenak ere entzun zuen galde hori, entzun eta onhartu bere bekaturen gatik.

U r s o r g i a

Orai lurderat doan senthoralea, ez da handik atheratzen harpearen ondoko ur hartatik edan gabe eta zonbategi ez dute ur hartan berean sar-jalgi bat bederen egiten. Denek bat othe dakite zertako jestu horiek.

Otsailaren 25'ean, argia hasi baina lehen, jendea jadanik metatua zen harpean. Orai bazterretako herritarrak ere menturatzen dira. Gero eta gehiago sinheste badute agertze horietan. Zerutar bat da, ez da dudarik... Zonbait ele, ilhunpean haur bat lasterka harpeari buruz. Bernadeta? Hura bera. Zonbait "agur Maria" eta bereala bethiko indar hura lotzen zaio, begitartea argitzen, pizten: Andrea hor da. Bere bi belhaunen gainean ba-doa harpeko zilorat; han itsumangoka zerbait chekatu ondoan, berriz ur haundiari buruz doa, bethi bere belhaunen gainean. Zer gertatzen da ba? Bernadetak berak erranen dauku nehork baino hobeki: "Andreak erran daut: zoazi ur sorgirat, edazu eta ikuz zaite. Ez nien nihun ere ur sorgirik ikusten; ur haundirat joan niz beraz. Keinu egin daut etzela han, bainan harpean. Joan niz eta han ur geldi zikin bat baizik ez atzeman. Eskuarekin ez nion har, hain zen guti. Orduan lurra eskuarekin karrakatu dut: ura ethorii da bainan zikina. Hiru aldiz entseatu niz edaterat; laugarren aldiak bakarrik iretsi ahal izan dut."

Ur sorgi hori azkartuz, emendatuz joanen da. Biharamunean, ortziraila, jendea harritua egonen da mirakuiluzko ur sorgi horri so. Bernadeta gaichoak ez zuen egun hartan Andrea ikusi behar.

oo o oo

E t a J a u n E r t o r a k z e r d i o

- "Baduna burutik, neskatoa? Zer dun komedia hori? Andre bat agertzen zaunala... Ezagutzen ez dunan Andre bat, behar bezala hi bezala burutik maingu den Andre bat. Eta Andre harek, haur ederra dinau,

eliza baten egitea eni galdegiteko erran daun!
Zer uste dun ala aski zozoa nizala solas mekilla
horien sinhesteko. Hail hortik, hail, choroa, ez
bertzena."

Hain saminki mintzo den gizona apheza
da, Lurdeko jaun ertora. Gizon kankaila haundi
bat, hezur gaitzekoa. Bere kopeta zabalarekin,
begi barna eta ezpain tinkiekin, haren lehen hi-
tzek han berean itzutzen zituzte. Halere bihotz
gozokoa, zuhurtziaz aberats. Massabielle'ko go-
rabeheren berri ba-daki, bainan ichilik dago, be-
re sinhestea estekan, barrandan, ez othe den hor
galtchagorriren joko zonbait. Bere lagun dituen
hiru aphezak ez ditu harroka famaturat hurbiltzea
ere uzten. Denek ba-dakite Lurden eta bazter he-
rrietan aphezak ez direla agertze horien alde.
Alta Aphezpikutegian ere hotz dira, hotz. Nork
daki zer den: gauden beha.

Eta hain chuchen, horra nun ebiakoitz
goiz hartan Bernadeta agertzen zaion jaun ertora-
ri. Zerbait ba-du harentzat. Goizean, Andreak e-
rran dio eliza bat nahi lukeela leku hartan. Zer
kopeta! Bi sosen afera baita, eta bertzalde nor
da Andre hori holako galditzaren egiteko?

- "So egizan Bernadeta, lehenik heure Andre eder
hari galdeginen dion bere izena. Bigarrenekorik,
zango petan duen arrosa hura, negu mineaz lili-
araz dezala. Orduan ikusiko dinat zerutikako
norbait dela. Eta hitzemaiten daunat eliza bat
ez ttipia bainan haundia."

Neska gaichoak laster lekuak hustu zi-
tuen handik. Etzen baitezpada izitua... Bakarrik
puska bat hoztua.

Igande goizean, horra Bernadeta berriz
jaun ertorraren etchean.

- "Jaun ertorra, Andrea irriz hasai zait zure gal-
ditzza egin diotalarik. Haatik eliza berriz ere
aipatu daut.
- Ederra; sosa ekarran!
- Ez dut pilik.
- Ez nik ere.. Askia dun heure Andreari galdegitea."

Martchoaren laua, ortzeguna. Gau guzian klaska klaska jendea karriketan ba-dabila, denak dakigun lekurat ari. Poliza-gizonak buru beharriak erne daude bide kurutzetan gaindi. Eta bethi heldu, batzu oinez, bertzeak zaldiz, zonbaitzu karroetan; ainitzak urrunetik abiatuak. Herri osoak hurnaratu dira bide guzian othoitzean, kantuz. Eta Massabielle'ko harpean zer mundua! Frangok han berean iragan dute gaua hotzak harrituak. Goizeko lau orenetako jadanik, choko-moko guziak, zuhaitz eta harri peña, pentze eta alor denak jendez brokatuak: 20 milaz goiti poliza-gizon baten araberan.

Zazpiak eta erdiak, eta Bernadeta ez oraino ageri; Alta "presondegia" an ere ba-da mo-himendu: karrika guzia gizon eta emaztez mukurru, denak Bernadeta harperat lagundu beharrez jinak. Bet betan hiru gizon, bertzeak baino ausartago barnean sartzen dira. Hiru gizon, hiru mediku, Bordenetik ethorriak Bernadetaren ikertzerat. Itzul eta itzul, hementik kitzika, handik balaka, nahi ukan eta ere ez diote "gorputz eta izpiritu sano" bat baizik atzemaiten.

Bizkitartean Massabielle'n berantetsia bezala dute. Azkenean cho! hantchet zerbait; bi poliza-gizon harpeari buruz ba-doatzi. "Begitarte guziak harat itzuli ziren... denak buru-hastu", Bernadeta han dela ikustearekin. Ichiltasun hunkigarri batean oro beha daude bainan orok ezin ikus.

Arrosorioa hasi orduko Bernadetaren begitartea pizten da, ezin ederrago bilakatzen. Zonbati etzee hatsa baratzer, hain da choragarri, hain maitagarri. Ondo ondoan Jacomet jauna, bar-randan, paperra eskuan, begia chorrotch iduri eta jan behar duela. Neska tchar hau hoin eder bilakatzea zer gauza bitchia! Bainan ez du urrunago so egiten. Polizaren buruzagiak ez du jende chehiak bezain aise sinetsi behar.

Andrea itzali denean, Bernadeta begiak apha!, ichil ichila, etcherat doa bere amaren besoan. Jendea saldoka gibeletik. Bernadeta nahi lukete hunki, bederen hurbilik ikusi. Gizonak eskua emaiten diote, emaztek musu.

Horiek hola debrua ez dago lo. Norbaitek berria hedatu du: baizik eta Bernadetak sosa eskatu duela ikuslier bakotchari. Pentsa jacomet jaunaren jauzia hori entzutean. Sosa, ziminokeria horien guzien ithurburua! aldi huntan zakuan sartzen du. Eta horra, segetuan, poliza-gizonak jenden artean, ustez Bernadeta hutsean arrapa... Bañan eskuak hutsik itzuli ere etcherat++ Gezurrek egin zuen balere bide. Ondoko egunetan, Egunkari eta Kaseta zoin gehiagoka balentriaz: "Neska choro bat...eri bat... arthatzerat igorri beharra lehen bai lehen...eta jendea aski zozoa izan trumika harat joaiteko"...

Gizon argituek arrazoin zuten beraz. Fini komedia¹. Poliza-gizonek gau gozorik pasatu bear dute. Azkenean pakea ez baita goizegi: Andrea ez da gehiago agertuko, Bernadeta ez gehiago arat agertuko eta hola afera bere baitarik itzaliko...

Bizkitartean jaun ertorra, hau, ez da sosegu osoan. Behin ere ez eta, eliza zanpez bethea, egun guziz garizoma-kari egiten dituen predikuetan. Aspaldi hartan elizan sangorik sartu ez dituztenak hor dira orai. Gehiago dena, diote ahopetik, harpeko urak eriak sendatu dituela. Mihiak salu daude: Andredena-Maria balitz!:

ANDREAREN IZENA

Martcharen 24^a, biharamunean Andredena-Mariaren besta buru haundia: "Anonziacionea".

Etchez etche, karriz karriz, berri batek, nork daki nundik airatua, laster egiten du hiri buru batetik bertzera: bihar Andrea agertuko omen da... Denak Massabielle-erat beraz++

Gauaz Bernadeta jauzian iratzartzen da. Boz batek deitzen du, boz ezti batek, barnetik heldu den boz batek. Andrearen boza ez du duda miko-rik: "Aita, ama harperat joan behar dut". Goizean goizik harperat doa ait amekin urhatsa luzatuz, erdi lasterka, bihotza sutan. Iru aste orai Andrearen begitarte ohoragarria ez duela ikusi. Bertze aintzek aintzindu dituzte. Chirioa esku batean, errosorioa bertzean, horra Bernadeta bere leku berezian. Egundaino! "Andrea jadanik hor zen, dio Bernadetak, maitagarri, irriño bat ezpainetan, deneri

so hala nola ama ezti bere haurreri. Barkamendu eskatu diot berant airean ethorri nintzalakotz. Zinez ona, buruaz keinu egin daut etzuela balio. Orduan ene bihotza hustu diot erranez zonbateraino nien maite eta ezinago uros nintzala haren berriz ikusteaz. Gogoan nintuenak oro erran eta arrosarioa hasi dut".

Ordu berean Andrea usaiako zilo hartarik lurrerat jausten da, Bernadeta zonbait urhatez harenganat hurbiltzen. Chutik haren aintzinean jadanik hainbertze aldiz egina diom gelditza berriz errepikatzen dio: "Othoi ene Andrea, zure izena erran-ezadazu".

Agur bat buruaz, irriño bat, bertzerik ez. Bainan barnetik indar batek hel egiten dio. Kuchean:

"Andre maitea, zure izena othoi erran-ezadazu".

Berriz ere agur bat buruaz, irriño bat. Hirugarren aldikotz, Bernadeta'k galde bera egiten dio. Aldi huntan, Andreak bere bi eskuak jenderi buruz behehitzen ditu, emeki emeki berriz biltzen, elgarrtaratzen, eta begiak zerurat alchatuz:

" QUE SOY ERA IMMACULADA CONCEPCIOU "

" SORTZEZ GUZIZ GARBIA NIZ "

Hori erran eta itzali zen...

Bernadeta ez daike bozkarioz errechi. Bere burua arin kausitzen du arin. Bide guzian hitz horiek errepikatuz doa. Aldi huntan bederen jaun errotorak ase bat eginen du! Haren ganat doa chuchen chuchena, haizearen pare.

- "Zer derasan oraino gaur?"
- "Sortzez guziz garbia niz!"
- "Urgulu untzi charra, badana burutik."
- Bai bai, "Sortzez garbia niz". Horra zer erran dautan Andreak.
- Hau ederra dinau! badakina zer erran nahi duten hitz horiek?
- Ez jauna.

- Arrazoin ninan ba... choroa ez bertzena.
- Harpetik hunat hitz horiek errepikatuz ethorria niz.
- Ederki ikusiko dinau zer egin.

Eta bereala igortzen du etcherat. Uste gabeen ukan behar-ondoko batek etzuen gehiago zozotuko. Gaizo jaun ertorra, murtzoratua, doi doia chutik, ez daki chuchen amentsetan ala zinezean bizi den! Hala balitz...eta ba hala balitz...Andredena-Maria, ez da bertzerik. Apur bat burua esku-etan arras gogoetatua dago.

Bainan cho! ez sobera fite aira. Bere eskolak eginak ditu: galtchagorriren beharri punttak berdin! Badu holako tzarkeria bat eginik; badaki argiz estaltzen gizonen lilluratzeko. Zer nahi izanik, hea jaun apezpikuak zer dion?

Jende chehiak ez du hainbertze pentsaketa. Karriketan, alorreyan gaindi, ezagun eta ez ezagun denak solas berak: "Bere izena erran omen du...Baginuen bai beldurra...haspaldi huntan Andredena-Maria zela jelostua nintzan". Massabielle-n jendea badabila gero eta gehiago. Eguerdiko 65 chirio pizturik baziren jadanik.

Egun berean Jakomet jaunak zombait hitz igortzen diozka jaun Profetari: "Afera hau gaizkontzen baizik ez da ari. Guk deusik ez dezakegu gehiago. Aphezak behar lukete mintzatu... "Jaun Profetak aphepikuaren ordaina eta Lurdeko jaun ertorra elakutzen ditu... aphezek ez dute oraino azken hitza eman nahi. Norat itzul beraz? Bere errabian Bernadetari lotuko da. Mediku batzueri iker-araziko du eta hanbat gaizto nihun deusik atzemaiten badiote. Horra beraz egun batez hiru mediku seroretan: Bernadeta ikusi nahi lukete. Bortchatuak dira bereen gogoaren kontra mintzatzea: haurra errotik sanoa da, ezinago sanoa.

Urthe hartan izaiten ahal den kartsutasunik haundienean iragan dute denek Aste Sandua: ala elizan ala Massabielle-n jendea arthoski othoitzean ari da nehoren beldurrik gabe. Grazia lanean ez da dudarik.

Apirilaren 7an berriz ere barneko boz hura mintzatzten zaio Bernadetari. Goizean goizik harpeko bideari lotzen da: Martchoaren 25tik hunat ez da behin ere izan. Bernadeta aspaldi hartan

Andrearekin mintzo zen moiz eta ere eskuan duen chirioa lerratzen bazaio lurrerat eta garra bi eskuen erdian gelditzen. Eskuak kentzeko orde han dago geldi geldia, irria ezpainetan, su-garra esku- en artetik dariola. Bazterretik emazteki batek na- hi dio chirioa hartu: Dozous medikuak, utz dezan i- kusteko. Guziak harrituak daude gar horrek nolaz ez diozkan eskuak erretzen. Hola bururatu zuen An- drearekinlako solasa. Hamazazpigarren agert'aldi honek etzuen guti hunki behar jende cheia ,goretsiz Andredena-Mariaren haunditasuna bai eta ere Berna- detaren birtutea.

KOMUNIOEA

Egunak jin egunak joan. Bernadeta goiz guziz seroretarat doa, katichimaren ikasterat.

Bizkitartean Jakomet jauna ez da amor- emaitokotan: lehen aldia du norbait hala bihurtzen zaiola: Bernadeta zentzatu beharrez noiztenka ekar- arazten du; aldi guziz gachtatuz doa. Ama ondoan nigarrez, beldurrez ikaran haur gaichoa presonde- girat noiz duten botako.

- "Ama maitea, zertako egiten duzu nigar? Ez dugu nehoari makurrik egin..." Aldi huntan era 14 urthe- ko neska chumeak garraitu du poliza-gizon azkarra.

Bernadeta arras akitua da zonbait aste hotan. "Presondegia" k ez du behin ere hainbertze ikusle ukan:bethi gelditza berak;bethi errepostu berak,bethi berriz haste. Azkemean ezindua oherat joan behartu zaio. Jeiki deneko jaun ertorrek Cau- terets dehiu ur-lekurat igortzen du,komunioea e- gin aintzin indarrak berri ditzan: han egonen da Maiatzaren 6'tik 24 arte. Azkemean ethorri zen hain luzaz igurikatu zuen eguna,Ekainaren 3'an Bestaberri-kari. Nork erranen du zer karrarekin juntatu zen hain aspaldi danik berantetsia zuen Jainkoari. Orai arte ere elgar ezagutzen zuten; elgar maite zuten baiñan etziren oraino sakramen- duak emaiten duen lokharri bereziaz josiak elgarri. Haren kartsutasunak choraturik utziko du jaun er- torra,orain arrras itzulia.

DEABRUAREN AZKEN PUTARRA

Anartean Gobernioaren beharrietaraino

heldu da Lurde'ko afera. Gizon atrebitu batzuk be-
reen gisako berri faltsu batzu eman diozkate:baizik
eta neska choro batek mundu guzia josta-arazten
zuela bere ziminokeriekin,...sosean truk. Manua las-
ter ethorri zen beraz jaun Prefetari,lehen bai le-
hen afera hori itho zezan bere onetan;eta ez bazu-
en aski kopeta hartako bertze bati lekua utzi be-
harko zuela.

Zer zimikoa! Ah baia...Berehala harpe in-
gur hek zerra-arazten ditu,bernean diren guziak ken-
du ondoan. Eta orai bakea! Hainbat gaisto zerradu-
ra hortan sartuko denari= moltsa arindurik itxuli-
ko da etcherat.

Eta Bernadetaz zer egin? Ezar dezatela
Tarbes'ko Ospitalean,burua berriz lekuratu arte.
Hori jakitean jaun ertorra su lotzen da.Pindarrak
botaz auzapezari jakin-arazten du,ez duela neska
hura unkiko bere onetan.- "Badakizu nik bezain un-
tsa ez dela eri.Jaun Prefetari erranen diozu poli-
za-gizonak jinen direkarik,hau izanen nintzela a-
tea trebes eta ene gainetik pasatu beharko dutela
hura hartzekotz..." Duela zombait aste etzuen hola
ko solasik. Geroztik pentsaketak egin ditu,othoitz
egin ere. Holako neska garbiak eta othoitzekoak
ez dezake gezurrik erran...Bai eta jaun Pfrefeta
aire ichildu! Holako gizonarekin samurtzea etzitza
ion balio.

AZKEN AGURRA

Uztailaren 16'a,Karmeleko Andredena Mari-
aren besta burua.

Bernadeta othoitzean eliza choko batean.
Gutienik ustean hiru ilabete hetan entzun ez duen
boz ezta berriz mintzatzen zaio. Bi jauziz badoa
bere ttanta baten ganat:laster laster Andrea beha
dago. Bidean zombait emazte juntatzen zaizkote.
Bainan norat joan;harperat ez da aizu? Uraren ber-
tzaldetik bederen ez diote nehork deusik erranen.
Othoitzean asi deneko:" Horra,horra,agurka ari zai
ku,agurka eta irriz." Oren laurden batez Ama eta
haurra gozatu ziren:azken hitzak,azken so maitaga-
rriak,azken agur beroak. Emezortzigarren eta ondar
agert aldia"."Geroztik ez dut behin ere ikusi",
aithortu behar zuen Bernadetak

ELIZAK AZKEN ITZA

Orai arte aphezak Massabielle-tik urrun ikusi ditugu. Azken agertaldiraino ez da Lurde'ko aphezik agertu arpean. Aphezek, bertzek baino gutiago sinhesten athe dute? Bichtan da ezetz. Elizak holakotan, ez du deusik lasterka egiten. Zuhurtzia da; seguretik ari da, bethi frogak eginez, hitzak izartuz, erreligioneari makurrik gerta ez dakion.

Lurdeko gertakarietan ere aphezak ez dira sobera fite berotu. Denen berri badakite eta aldi guziz Peyramele Lurdeko ertorrak, bere apezpikua argituko du. Laurence Tarbeseko aphezpikuak chehetasun guziak eskuetan ukanen dituelarik batasun bat muntatuko du ontsa denen ikertzeko. Azaroren 17'an, Massabielle'ko harpean mintzatu beharko zaio Bernadetari, aphez eta mediku andana baten aintzinean. Handik ni urtheren buruan, Laurence aphezpikuak berak nahiko du haren ahotik entzun gertakari miresgarrien kondaira. Nigarra jauz'araziko diote neska humilaren erranek.

Bertze bi urthe oraino eta 1860'ko urtharrilaren 19'an, jaun aphezpikuak azken hitza eta baimena emanen du: Bernadetaen erranak arras zuzenak dira. Andredena Maria agertu zaio, ez da hor dudarik, eta galdegin dion eliza laster iganen da Massabielle'ko kaskoan.

1869'an Pio IX Aita Sainduak azkartzen ditu bere baimenez, Laurence aphezpikuaren erranak. Behin bethikotz ongia nausitu da. Hemendik goiti Lurde Andredena Mariaren lurra izanen da.

Bainan itzul gaiten berriz Massabielle'ko chokorat. Lurde'ko girichtinak ez daude aphezzen baimenaren beha. Ichtinto batek gidatzen du harpe hartarat. Hain chuchen Gobernioak ere bere larderia lazatu du puchka bat. Napoleon III imperadoreak, orai ontsa argitua bere baimena eman du. Biharamunean berean Lacadé Lurde'ko auzapeza buru, gaitzeko saldoa han dago harpean othoitzean.

Eta Bernadeta zertan dugu? Gaichoa, ez berak nahi luken bezain ahantzia. Zonbait ilabetez,

zonbait urthez, ukanen du ikusle. Aments gaichtoa bere gisan haren galbarioa. Medikuek, bi edo hiru aldiz Cauterets hur-lekurat igorriko dute han bere osagarria artha dezan. Han ere ez du nahi luke bakia ukanen. Holakotan jendeak ez du bihotzik. Azkenean jaun Ertorrek Seroretan ezarriko du, jendea harat bederen ez dalakoan hala ausartatuko. Ez dute geihago achola. Bernadeta aldi guzietz joanen da "obeditzeko". Han iragaiten ez denik ez da: aphezpiku eta mediku, gizon aiphatu eta jende chehe, andere haundi eta etchek-andere chume dener irri bera eskaitzen diote, dener berdin umilki mintzatzen. Ainitzek nahi diote zerbait utzi, oroitzen bat, sos puchka bat, deusik ez du hartzen. Astiri batez, Jean-Marie bere anaia gaztena fiersko heldu da etcherat. Bi arrotzek harperat gitatu sari berhogoi sos eman diozkate. Bi zarta eman ahala eman, ematen diozka Bernadetak: "To! nahi dukan lekuan atzemanen ditu hire bi arrotzak eta sos hori berriz itzuliko". Ez dakigu arrotzak atzeman zituen, sosa haatik ez etchean sartu. Nahiago zuen konzientzia garbi atchiki, Jainkoaren eskuetan bizi. Egia erran, haren ait'amak ez dira orai miseria gorrian, berriz aihera zaingoari lotu dira.

Bizkitartean Lurde'k gero eta geihago erreskata ba-du. Ainitzak arras inharrosiak doatzi etcherat; diote ere han hemenka holakoa eta holakoa harpeko urak sendatu duela.

Nay hirian ba-da emazteki bat Rizan deitua. Cholera deitu eritasun izigarriak aurtikizuen duela hogoi ta bortz urthe eta geroztik han zegoen bere oheari josia, hezur eta larru, heriotzearen beha. 1858'eko Urriaren 9'an oliodura eman diote; azken hatsa ez duke urrun. Bet betan Lurde'z orhoitzen da eta bereala bere alaba igortzen du othoi ekar dezon harpeko ur hartarik chorta bat. Kurutzearen seinalea egiten du, begitartea garbitzen eta chorta bat edaten. Ordu berean chutitzen da Andredena Mariari eskerren bihurtzeko.

Marie de Sazenay 17 urtheke nechka bat. Adin hortan begien galtzea zerbait ba-da! Medikuen jakitatearen gatik bizi guzia ilhinbean iragan beharko du. Ait'amen bihotzmina! Bertze ainitzek bezala Lurde'ko gorabeheren berri ba-dakite. Bede-

ratzurrun bat hasten dure beraz zeruko Amari eta harpeko urean busti oihal bat ezartzen haurrari bere begien gainean. Goizean, ezin sinetsia, argia ikusten du. "Ama ikusten dut", ohetik jauzi egiten du eta belhaunikatzen etcheko guziekin. Bederatzurruna Lurde'ko Amaren oinetan bururatu behar zuten.

III . - ANDREDENA - MARIAREN ITZALA

S a i n d u g a i a

Andrea ikusiz geroz, Bernadeta arrunt bertze bilakatzen ari da. Haren arima, haren bihotza, haren izaite guzia Jainkoak emeki emeki beretzen ditu. Denek diote othoitzean delarik aingeru baten pare dela. Gain gaisetarik arrosorio-ari da atchikia hura denetan maitena: lokartzean ere berekin du. Zortzi egun guziz, orduan arraro da, Mahain Sainduan. Zer kartsutasuna duen haren lagun batek dauku erraiten.

Bihotz bat ezinago zuzena, ezinago garbia. Gezurra hastio du gain gaisetarik eta hitz arin edo sakre ttipienek jauzarazten dute.

Bainan ez uste ukan hal'ere sainduño bat dela sortzez! Gu guziek bezala ba-ditu bere itzalak, ba-ditu bete hutsak. Behar ere... bertzenez etzen gutarik bat izanen. Buruan zerbait baduelarik ez sobera kilika gure Bernadeta... Kasko tzarra du batzuetan eta bere parra pasatu arte ez du barkatuko. Ainitzetan kokina ere.

Gabezia gorrian iraganik ere bere gazte denbora, jautzi ederrak hari laket. Ontsa apaindurik nahi du ibilli. Astelehen batez, arras tema gachtoan, bere igandetako zaia nahi du jauntzi fantesiaz.

Ba-dakigu hatsa biziki nekez hartzen duela. Medikuek, sudurretik hartzen den tabako

berezi bat eman diote mina sobera gachtatzen deneko. Erretreta batez, josta-gose ziteken, bere laguneri sudur azpian sakatzen daiote. Urtzintz eta irri, pentsa kalapita ederrik izan zenez han laster; Serorak ez daki nori loth. Bernadeta chutitzen da eta bere gain hartzen guziak.

1862-ko Apirilaren 21-ean Bernadeta berri-eritzen da. Bularrak aldi hauntan errotik hartuak ditu. Medikuen araberan ez duke luzaz iraunen. Oliodura emaiten diote....bai eta ere harpeko ur hartarik chorta bat. Lehen urrupan bere burua ondo kausitzen du. "Iduri zaitan mendi batek lehertzen zauzkinala bularrak".

E T A G E R O ?

1863-an Bernadetak 19 urthe ditu. Ordu da geroaz grifa dedin. Zer egin? Norat joan? Munduan egon? Zeruko argia ikusi eta zoin ilhun zation mundua! Norbaitek salatzen dio: serora zertako ez...Sobera zaio:bertzenaz ere jakitate izpirik ez du; doterik are gutiago. Bizkitartean ideia hori emeki emeki ontzen zaio. Serora eginen da, Lurdeko seroren ordre berean.

1866-an Nevers-etchenausia onhartzen dute. Zertako luza. Uztailaren 3-an azken agurra Harpe Sanduari: bihotza urratzen zaio, nigarra jauzten....bethikotz utzi behar du harpe maitea, bethikotz.

Arratsaldea etchekoekin iragaiten du. Hor dira guziak, sekulan baino gehiago amodiozko lokarri azkarrez josiak algarri. Bainan amodioak hel egiten dio. Ez dio gogor egin nahi: Ikus arte beraz etchekoak....

Etche-nausiratzean dio hasperen batean: "horra ene gordelekua". Ez haatik berak nahi luke bezanbat: Horrat ere ethorriko zaizko ikuslierrak bethi chehetasun gose.

Uztailaren 29'an berean, horra Bernadeta serora jauntzi berezian: Marie Bernard eman diote izena. Bainan eritasuna, haren aspaldiko laguna. berriz ere agertzen da. Medikuek diote ere aldi huntan ez duela eskapurik. Hil edo bizi serorrek berean ganatu nahi dute; horra zertako

anontzioa ukan eta bere botuak eginarazten ditzan Forcade jaun aphezpikuak. Zer kartsutasuna!

Biharamunean salbu da. Berriz lotzen da bere bizi ichilari: haren bozkariarik haundiena, ahantzia izaitea. Lagun batek erraiten dio egun batez:

- "Zure itchura bi sosen saltzen omen dute Lurden.
- Ez dut gehiago balio".

Lagunek estimu gaitzean dute.

- "Itzuzki bat baliatu ondón nun ezartzen da? dio egun batez bere laguneri.
- Ate gibelean araz!
- Andredena Mariak hala egin du nitaz. Ezin hobeki niz hala"-

Lurde'tik jin berri batek bihotza arraildu dio. Abendoaren 8'an haren ama gaichoa heriotzeak jo du.

- "Egin bedi zure nahia..."

1867'ko Urriaren 3'an berrogoi bat lagunekin Bernadetak egiten du bere buruaren eskaintza, jadanik duela 9 ilabete ohean egina zuen eskaintza. Egun hartan serora bakoitxak ukaiten du bere lan berezia: hunek hau holako lekuan, harek hura bertze nunbait.

- "Eta Bernadetaz, zer egingo dugu? Forcade aphezpikuak;
- Ez da deusetako on!
- Beraz bego hemen berean. Gerochago ageriko da norat igor."

Diote Serora buruzagiak holako piko eman ziola, nahiz Bernadeta etchean berean atchikarasi, berari hurbil; maite zuelakotz. Baditake. Halere zer zimikoa bihotzean holako baten entzutea denen bistan!

Etchean egonen da beraz, bere lagun guztiak Frantziako alde guzietarat joanen diren denboran. Horra Bernadeta eri-zain. Bera eriak baino eriago, ardura herrestan dabila belaun batetik maingu. Bainan hal'ere beñi bertzeak gogoan. Ne-guan lano petik iguzkia gocho, Bernadeta hala hala bere lagunentzat: hura den lekuan irria, bakea, alegantzia.

Egun batez ikusten du berriki sartu den neska gazte bat nigarrez hipaka... dudarik gabe etchekoak gogoan. Bernadeta hurbiltzen zaio: "Hauche da hau bokazione azkarra! Ez du bederen idor-teak hilen. Eموzu, emozu nasaiki nigarra, laster-rago pusatuko du". Bai eta ere nigarra berehala agortu, irria nausitu.

Haren bertutea haundituz doa. Lagunek, bederen ainitzek saindu batentzat daukate. Bernadeta ohartzen da, begia erne dago.

Egun batez serora bat hurbiltzen zaio alegia deusez: bere arrosorioa nahi lioke hunkiarazi.

- "Marie-Bernard, so egizu, ene arrosorioa herdoiltzen ari zait.
- Aski duzu ardurago erraitea, hala etzauzu herdoilduko!"

Bertzaldi batez horra ama gazte bat nigarretan komentuko atean. Besoetan daukan haurra nihuntik ere ez daiteke chutik egon: Marie-Bernard' ek hunki baleza. Serora buruzagiak emaiten dio. "Marie-Bernard zoazi istanpat baratzerat haur hunekin." Bainan haren beso ahulentzat haurra pizuegi: lurreen ezartzen du beraz eta... ttapa ttapa haurra kurritzen bere amaren ganat...

Urtheak doatzi. Belhauneko min hura gaichtatuz, haundituz doa. Gorphutz guzia minbera, ilabeteak eta ilabeteak ohean iraganen ditu. 1879'ko aste sainduan gira. Behin ere ez da behar bada hain hurbilik juntatu Jesu-Kristoren sofrikarioei.

Bazko ondoko asteartean, azken komunio-nea, oliodura laugarren aldikotz ukhan ondoan. Asteazkena... berriz ere konfesatzen da; berriz ere dener barkamendu galdegiten. Arratsaldeko hiru orenetan, asperen bat, hitz bat: "Egarri niz." Gerro hiru aldiz: "O! O! O!" Zerbait miresgarri ikusten balu bezala. Bazterrean norbaitek "Agur Maria" erraiten du. Bernadetak segitzen: "Maria Saindua, Jainkoaren Ama egizu enetzat othoitz, bekatoros haundia, bekatoros haundia." Zeruko Amaren oinetan erran behar zuen "Halabiz".

1897-ko apirilaren 16-a, hogoi-ta-amaseigarren urthean zen.

BERNADETA

ORDUAN

ETA ORAI

Haren hil-berria hedatu daneko, jendea gaitzeko oldarrean abiatu zen elizari buruz. Gau-egun, han dabila chumea eta aberatsa, langilea eta nausia, fededuna eta sinesterik gabea; denek saindua nahi ikusi, denek zerbait haren ganik nahi ardietsi. Diote, biharamunean berean, Nevers guzian etzitaikela saindurik ez medailarik atzeman: jendea zoin lehenka jabetu zen Bernadetari hunkiarazteko.

Haren ehortzetak, gain gaisetarik bozkarioskoak izan zire, hain ziren guziak segur jadanik Jainkoaren lorion zela...

Hiru urthe barme, 50.000 jende belhunikatuko dira haren ondar egoitzaren gainean: ainitz mirakullu, ainitz grazia ere ardietsiko haren ganik.

1908'ko agorrilaren 20'an haren gorputza ehortzean bezain oso eta gozo atzemaiten dute. Ordu da Elizak bere hitza erran dezan.

1933'ko Abendoaren zortzian 18 kardinale, 85 aphezpiku eta 50.000 girichtino elgarretaturarik daude Erromako Eliza nausian. Aita Saindua aldarean, Bernadeta Sainduaren kantari. Hiru ehun elizetako ezkilak juntatzen dira 50.000 bozeri Bernadetaren goraiatzeko.

Bere bizi guzia ttipi eta ezdeus izan zelakotz, zuen orai Elizak goresten.

Orduan ondarra orai lehena.

Orduan zerbitzari, orai emaille.

Orduan chume eta ichil, orai haundi eta guziz aipatua.

"Hitz emaiten dauzut uros izaithea ez bizi huntan bainan bai bertzean."

BERNADETA LURDEN

Ilhabete oso batez Lurde'n egon Aita bati galdegin diot zer zion Lurdez eta Bernadetaz.

- "Egun bat edo bertze Lurde'n iragaiten dutenak ez dire Bernadeti ohartzen. Hor da bethi Bernadeta ichil ichila, iduri Ama Birjinaren itzala.
- Bai, nik ere ikusi dut, Arrosorio elizaren ondoko aldare hartan, bainan burdinez ditake eta frango beltz daukat.
- Ez, bertze nunbeit da ederrago eta maiteago.
- A, bai, Ars'eko ertoraren itchura ederrerat gabe, bi aldetarik agertzen da Bernadeta: alde baretetik artzain, bertzaldetik komentuar.
- Izan zare Bernadeta bizi zen "Cachot" barne hartan eta Bartrés'eko haren etcholan?
- Ez.
- Ez duzu beraz Lurde'n Bernadetik ikusi, Bernadetik aditu, "Cachot" barne hori eta Bartrés'ko etchola, duela mende bat bezala daude oraino, eta bi toki hoitan ikusten da nolakoa ziteken Bernadetan bizitzea, nolakoa Bernadeten bihotz barnea.
- Ez dut sekulan aditu "Cachot" hori zer ala nun ziteken.
- Andere Jaureguiberrik argitarazi duen Cheberotar diska hunkigarrian jakinen duzu: "des petits fossés" deithû karrikan düzü "Cachot" delako hori. Hor bizi züzün Bernadeta etchenkhuekin Ama Birjina agertu zaion egunetan." Soubirous' tarren bizi toki hori etzen etche oso bat, bainan salaño bat, sukalde ilhun ilhuna. Ahal bezala, hor kokatuak zituzten hiru ohe; bat ait' amentzat bertzea bi muthikoentzat, hirugarrena Bernadeta eta Toinet'entzat. Leiho bakhar bat murru bati beha dagona, churruta bat, supazterra eta supazter gainean kurutze bat arrosorio batez inguratua.

Harpe ondoko Eliza handia zenbatez den barne ilhun hori eta ichil hori hunkigarriago! Egun oroz sei zazpi Meza emaiten dire hor eta goiz arrats jendea pur-pur ba-dabila. Berrikitan Canada'ko Kardinalea luzaz egona da hor belhauniko;

eta barne horren zain dagon serorek erran daut asko mirakuilu ardiesten dela hor, Lurde'ko egon toki dohakabenean.

- Horiek oro jakin ukan banintu segur joanen nintzala; bainan denbora gutiz hainbertze gauza ikusi behar da.
- Sinets nezazu: hobe da gauza gutiago ikustea eta Bernadeta zagon barnerat joatea. Hor ibili ta zenbatez argiago den Lurde'ko mirakuilua. Holako etche ezdeusaren alabañoa, holako Lurde'ko miragarrien sortzaile bilakatua, Zeruko Amak begitarte eta irri egin diolako.
- Errazu eta zer zinion, haren etchola ere ikus ditakela?
- Bai hori gustagarriena guretzat eskual-mandieta-ko semeak. Lurderat burdin bidez joanen zarenean, jauts harpe alderat; bainan lehen bide-kurutzean ezker joateko orde zoazi ezkuin. Zubia-aren azpitik iragan orduko, jo brauki eskuinerat eta aurkituko duzun lehen bazter-bidea, Bartrés' erakoa. Har bide hori, choraturik ibiliko zare: eskuin; ezker dena sorho garbi, dena ardi alha toki. Lurde'ko hiria zoin urrun den, zoin urrun mundua! Ezagutzen ditutzu Iratzederrek Bartrés' eko bidean egin pertsuak?
- Ez; gogotik har nezazke eta hemen ezar zure paperretan bazinitu.
- Bai, hementche ditut. Joanden urthean eginak ditu, Urtharrilaren 17'an eta agertu gabeak dire oraino, dakitanez segurik.

BARTRES

Sorhoak legun, mendiak lano...
Bernadet zoan bidetik noa
Chokoño hurek baitu oraino
Orai mende bat zuken gochoa.

Mendiak lano, mendiak elhur...
Hau ardi-usain, garbi usaina!
Hola zitaken hol-hola, segur,
Bernadet haurra ontu lur ona.

Sorho tartean etche ardiak

Artzain eliza, heien erdian.

Galdu ditut han arrosoriak

Galdu ta berritz pozik atcheman.

Bidea chuchen, sorhoak lehun...

Arrosoriak eskuan goazen.

Mendial elhur, Jainkoa lagun

Hola zen hola Lurderat jausten.

Bide gaintetik mendiak elhur,

Ardi joareak eta deusik ez.

Behere hartan ibaia kur kur

Harrokak traban ezin jasanez.

Sorhoak legun, mendiak lano

Bernadet zoan bidetik noa.

Chokoño hunek baitu oraino

Haren denboran zuen gochoa.

Orotan bake, airetan sistu...

Harroka beltz bat bide ondoan

Nor daki ez den hemen gelditu

Mendiari so Lurderakoan.

Bide ondoan harroka beltza...

Nola Bernadet nago jarria:

Harek bezala banu bihotza,

Diotanean: Agur Maria.

17 - I - 56

Bartresetik Lurderakoan.

Anai, Iñaki Etchehandy

Beloke'ko Beneditañoa